

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 285

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XI METAI

STASYS PILKA

CHICAGOS LIETUVIŠKOJI SCENA PENKIASDEŠIMT METŲ BŪVYJE

Šio šimtmečio pradžioje prasidėję, Chicagoje lietuvių teatriniai vaidinimai įsisiūbavę ir kilimą buvo pasiekę ypač nuo 1915 iki 1930 metų. Ano laikmečio veikimas įgavo tokio įkarščio, kad net krantuose netilpo: įvyko būrelių susiskaldymai. Ideologiniai akstinai, vadovaujančių asmenų garbėtroška, nesutarimai, pagundos savarankiškais vaidinimais aptarnauti kolonijas (Bridgeport, Town of Lake, West Side, Roseland, North Side ir t. t.) žymiai prisidėjo prie vaidintojų grupių padaugėjimo.

Teatrinį veikimą savaip gyvino pats pirmas atvykęs profesionalas A. Vitkauskas, vėliau, ilgiau Amerikoje užtrukęs, J. Vaičkus, Dzimdzi Drimdzi grupė, St. Pilka.

Žiūrovus labiausiai patraukdavo liaudinio teatro sceninis veikimas: istorinė tragedija, farsinė komedija, melodrama, Lietuvos kraštą bei skurdą vargą primenantieji veikalai. Be palyginti gausių savųjų, dalis veikalų buvo verstiniai, tačiau tik iš lenkų ir rusų kalbų, dažniausiai juos „sulietuvinant“, t. y. perkeltant veiksmą į publikai artimesnę aplinką. Savos dramatinės kūrybos teikė ir anų laikų režisoriai (Br. Vargšas, J. J. Zolp, M. Dundulienė). Kleopo Jurgelionio asmeny reiškęsi literatas — plėtesnių polėkių veikalų statytojas, vėliau radijo veikalų autorius.

Vaidinimų salės iš pradžių buvo samdomos nedidokos, 100—150 žmonių talpumo (Hull House ir pan.). Publikai sutraukti teko nesigailėti pastangų. Tačiau organizacijų rengti išdui papildyti spektakliai sutraukdavo iki 700 žiūrovų. Paskiros vaidintojų grupės tokio publikos skaičiaus sava iniciatyva veik nepriviliodavo.

Muzikinei kultūrai kylant, palaipsniui prieinama prie naujos saviveiklinio teatro formos — prie operečių ir muzikinių veikalų statymų. Buvo dainuojamos net kelios operos (M. Petrauskas, K. Steponavičius).

Vaidintojai už dalyvavimą spektakliuose piniginių atpildo negaudavo. Kaikada buvo apmokamas tik režisorius. Autoriaus honoraras (išskyrus kompozitorius M. Petrauską ir St. Šimkų) nemokėtas.

Iškeliant savosios scenos reikšmę bei palaikant vaidintojų sambūrius, lietuviškąjį saviveiklinį teatrą išugdė liberalinės srovės. Bet toji veikla vis dėlto reiškęsi bangomis: iškildama ir nusileisdama, labai priklausydama nuo vadovaujančių asmenų. Būrelio (ratelio) veikimo dešimtmetis gali būti laikomas ilgiausiu sambūrio amžiumi. Draugijos ar organizacijos savo žinion būrelio palenkimas visada išskeldavo sustingimą ir apmirimą.

Spektaklių spaudoje ar kitais būdais garsinimas buvo „šaukiąs“, žymiais ir žymiausiais vaidintojais viliojās. Bet vaidinimą skelbią plakatai stebina išradingumu, kartais juose įmontuojamos vaidintojų fotografijos vaidmenyse. Paprastai naudojamas perdėjimas, tuštokas išaukštinimas.

Br. Vargšo sumanytas ir leistas „Veidrodis“, mėnesinis iliustruotas žurnalas, skirtas teatro ir scenos reikalams, lygiai kaip ir kito lietuvių amerikiečio Juozo Baltrušaičio knyga „Teatras“ (žinomos vokiečių prof. K. Borinskio knygos kompiliacija) padėjo pamatus mūsų teatrologijos, teatro istorijos bei kritikos literatūrai.

Kartu Chicagoje kyla ir nuolatinio lietuvių kalba teatro mintis. Sumanymui įgyvendinti vaidinama 3214 So. Halsted Street patalpoje (šiandien — virtuvės apyvokos ir kt. daiktų parduotuvė), kur veik kasdien keliais seansais buvo statomos viena-veiksmės komedijos ir dramos. A. Olszewskio su-

manymu ir pinigais išdygusiame „Mildos“ teatre, pastatę vos įrengus, atskiri sambūriai davė stambesnių veikalų, jų tarpe ir muzikinio, pastatymus. Vėliau ten pat būdavo kurį laiką lietuvių kalba nuolatiniai vaidinimėliai ar divertismento dalykai. (Jaunas advokatas A. A. Olis, įsteigęs bendrovę, pastatė Bridgeporte kino teatrą „Ramovą“).

Su periodiniais vaidinimais Hull House salėje J. Vaičkus ištvėrė net ištisą 1926 m. sezoną!

Savojo teatro ilgamečiai rėmėjai buvo daugumas lietuvių gydytojų, advokatų, versloininkų. Intelligentijos teatriniai įvykiai gyvai pergyvenami, ne vien moraliai, bet ir pinigais palaikomi. Sviesuomenė nešykštėjo nei ugdančios kritikos (Dr. A. Margeris ir kt.). Rūpintasi archyvinės medžiagos, susijusios su lietuviška scena, išsaugojimu (Dr. A. Račkus, N. Gugienė ir kt.). Tačiau žymi tos dokumentacijos dalis turi būti laikoma žuvusi (potvyniai, kėlimasis į naujus namus, mirties atvejai). Retas Br. Liudkevičiaus visų Chicagoje vaidintų veikalų rinkinys, pavyzdžiui, buvo sunaikintas, naujiems nuomininkams perimant Lietuvių Auditorijos patalpas. Belikę šaltiniai — vis labiau blankstą dar gyvų liūdininkų atsiminimai ir liberalinės spaudos komplektai. Kai kurie vaidinimai buvo užfiksuoti fotografų W. Stankūno, P. Konrado ir kt., kurie dažniausiai tai darė be piniginių sumetimų.

Saviveiklinė ir į meno kelius įžengusi Chicagoje lietuvių scena gali didžiuliais keliais retais talenlais bei pasišventėliais (M. Dundulienė, J. Sankūnas, Br. Vaitiekūnas, Br. Liudkevičius bei kiti, jau mirę). Iškilusiems vaidintojams sužymėti čia, deja, per maža vietos.

Chicagoje lietuvių muzikinė scena davė Lietuvos operai žymiąją Marijoną Rakauskaitę ir trumpesnį laiką ten dainavusias Barborą Darlį (Darlys), Oną Pocienę.

Organizacinį veikimą kėlė vyrai, su kuriais energingiausiai rungtyniavo M. Dundulienė.

Paprastai ištekėjusios iš sceninio darbo pamazū pasitraukdavo. Retą išimtį parodė Nora Gugienė, P. Petravičiūtė-Miller, J. Gulbinienė, A. Zavisaitė-Nausėdienė, M. Švirnickienė ir dar kelios kitos.

Repetavimo laikas būdavo nuostabiai trumpas. Dekoracijos standartinės: miškas, miestiškas kambarys, troba. Apšvietimas — koks pasitaiko. Scenos dekoravimu daugiausia teko rūpintis dail. M. Šileikiui; jis bene vienintelis Chicagoje šia linkme veikęs. Istorinių laikotarpių kostiumai buvo nuomojami, neretai net tris vėlesnius šimtmečius. Grimoautojo pareigą dažnai ėjo režisoriai; tai kartais skelbta ir programose. Bet labiau tenkintasi amatininkais grimoautojais, kurie parūpindavo ir parikus.

Ilgainiui pamėgstamos prabangesnės salės bei vidurmiščio teatrai. Reikšmingesni savosios scenos įvykiai, ypač muzikinių veikalų pastatymai, sutraukia iki 2000 žiūrovų. Aukščiausia pasiekimais — lietuvių kalba spektakliai senuosiuose ir naujuosiuose operos rūmuose (A. Vanagaitis, pirmąją chorai). Atskirai turi būti pažymėtas Goodman Memorial Theatre, kur buvo rodyti keli aukštesnio meninio lygio spektakliai („Aušros sūnų“, „Tuščių pastangų“ pirmieji pastatymai Amerikoje, lietuvių kalba operos ir t.t.)

Savo laiku parapinių salių su palyginti neblogomis scenomis atsiradimas buvo atvėręs naujus lietuviškiems vaidinimams galimumus. Veik visada tai buvo įvykdoma „fifty fifty“ susitarimu: parapija per bažnyčią (iš dalies ir per mokyklą) išgarsindavo spektaklį, duodavo veltui salę, patraukdavo žiūrovus, o už tai iš pajamų atskaitydama pusę sumos. Minėtina, jog liberalinių srovių vaidintojai tose parapinėse salėse rodydavo specialiai paruoštus religinio turinio ar moralinius spektaklius. Parapinės salės žymiai padėjo lietuviškajam teatrui

(Atkelta iš 1-mo puslapio)

patraukti naujus bei gausesnius žiūrovus. Beje, jose buvo mažiau alkoholinio tvaiko ir daugiau švūros.

Kol atsirado, tapusi kuriam laikui lietuviškų vaidinimų centru, Miko Meldazio salė, lietuvių, jei nesinaudota parapiinėmis, buvo nuomojamos vokiečių, čekų ir lenkų salės.

Chicagos lietuviai buvo išspausdinę tikrai neįtikėtinus, pavadinimų skaičiumi ir tiražais šiandien stebinius kalnus draminių veikalų.

Šalia mokslo populiarizacijos literatūros, visuose anų laikų knygų kataloguose vyrauja dramaturgija, savoji ir verstinė. Galima numanyti, kad leidėjai draminius veikalus prekyvietėn mesdavo ir komerciniais sumetimais, bet kartu ir iš meilės bei pagarbos savajam gimstančiam teatrui.

Penkiolikos metų lietuviškosios sceninės saviuoklos Chicagoje žydėjimas yra vertas priminti reiškinys. Juo labiau, kad jis paskatino, kad ir lėtesnį, lengviau pavargstantį, bet tobulesnių formų tautinį teatrą.

PO ANTROJO KARO

Naujoji lietuvių imigracija Amerikon atsigabeno ne vien apiplėštos didybės piliečius, bet ir gausias inteligentijas, kultūros darbuotojų jėgas. O kartu ir naujus menų pavidalus, pasireiškusius, tarp kitko, išnykti jau pasmerkoje ir vėl atsigavusioje tautinėje Chicagos lietuvių scenoje.

Per penkmetį žiūrovams buvo pateiktas repertuaras iš dalies naujos tematikos, kur, be lietuvių autorių, verstinių veikalų sąrašė yra šių dienų amerikiečių ir žymaus prancūzų dramaturgo "vaidinimai", pasirodę patrauklūs jauniausios režisorių generacijos bandymams. Plačių žiūrovų polinkis tačiau krypo į savųjų dramaturgų ir artimesnės veikalų tematikos repertuarą.

Grušo "Tėvas", O'Neill pjesė, Amerikos lietuviams rekordinį žiūrovų skaičių sutraukę "Naujieji žmonės"; Annouilh didingoji "Antigona", Škėmos "Vienas ir kiti", Tennessee Williams su "Stikliniu žvėrynėliu" sudaro šviesų pragiedrulį, kuriam panašiu, be Chicagos, negali pasigirti joks pastarojo penkmečio pasaulio lietuvių išeivijos kampelis. Jei prie tų veikalų pavadinimų pridėsime dar muzikinių, veikalų pastatymus — gausime naują patrauklų vaizdą.

Pirmą sykį Amerikos lietuvių teatro istorijoje matome veikalo apipavidalinimą jau nebe atsitiktinį, bet dailininko sukurtą; praktikuojamas bandas profesinę sceną prilygti apšvietimas. Džiugino ir žymiųjų mūsų grafikų V. K. Jonyno, V. Petravičiaus ir T. Valiaus prisidėjimas prie "Lietuvių Teatro" spektaklių apipavidalinimo.

Repertuaras ir jo įgyvendinimas sukelia iliuziją, jog gimė meniškiesnio bei modernesnio lietuvių teatro JAV-ėse laikmetis. Nors, deja, ne nuolatinio ir toli gražu dar neartimo pvz. Lietuvos sąlygose profesinio teatro sąvokai. Bet tai buvo tik pastangos, kibirkštys, bandymai, neapvainikuoti pastoviu pasisekimu: mat, pritrūko ištvermės ir neatsirado bent keturi penki žmonės, kurie išdrįstų eksperimentą pakelti, o gal ir teatrą, o ne savo asmenį panorėtų laikyti pirmaujančioje vietoje.

Chicagoje į sceninę veiklą nuo 1949 m. įstįjusiųjų daugumas teatrinį krikštą buvo gavę Lietuvos vaidybos mokyklose, Vokietijos stovyklų sambūriuose. Didesnio patyrimo turinčių yra žymiai mažiau, bet ir tos jėgos iš Chicagos jau yra išnykusios arba šeimyninio gyvenimo kevaluose užsidariusios. Užsilikusieji dažnai tikslą mato jau ne dideliuose scenos mirazuose, bet realybėje arba lengvesniame pigaus pramoginio repertuaro plaukime pasroviui.

Bet pirmosios bangos buvo didelės, buvo linksmos. Vos iš laivų, iš traukinių išlipę, scenos mažiau ar daugiau paragavusieji susijungė. Pritraukiamos ir lietuvių, Amerikoje gimusių, teatrinės jėgos. Tačiau, anot Kazimiero Binkio, lietuvių tauta yra karalių tauta, kurioje trys žmonės vienas su kitu susišnekėti negali. Papildyčiau šią teisybę dar kitokiu teigimu: kai turi širdyse ne patį tikslą, bet su juo susijusią tuštoką garbę ar negali pritaikyti savo galvoms karūnų. Ir vis pačios didžiausios, kad ir popierinės, nesuranda.

Bet vis dėlto Chicagoje gyvenę tautiečiai gal gali pasigirti matę už Lietuvos ribų kitoje išeivių aplinkoje dar nepasiektų režisūrinių, aktorinių bei kitokių savosios scenos laimėjimų. Visa tai, tikimasi, dar nėra išnykę iš žiūrovų atminties. Sąlygos

nebuvo pernelyg palankios, tačiau buvo didelis ryžtas, savęs atžadėjimo, neapskaičiuojamos pastaukavimo duoklės ir džiuginą pastangų vaisiai. Išskyrus retas išimtis, veiklos dalyviai jokio atlyginimo negaudavo. O spektaklių organizatoriai ir meninių siekimų aukos, režisoriai, dažniausiai atpildą apmokėdavo iš savo plonų kišenių.

Vaidinta vidurmišcio scenose, universitetinėse (net Mandel Memorial!) salėse, kurios yra tobulesnės scenos įrengimais ir kur lengviau publikai sudaryti veikalo atmosferą. Nuomos ir vidurinių mokyklų bei parkų apygardų salės. Vadinamomis lietuviškomis ar parapiinėmis veik nesinaudota. Pažymėtina, jog Lietuvių Teatro bei kitų meninių (ne muzikinių) spektaklių metu nebūdavo "tradicinio" bufeto su svaigalais ir po vaidinimų šokių. Žiūrovai tai vertino palankiai.

Ansambliniai ir muzikiniai spektakliai dažniausiai buvo rengiami čekų Sakalų, lietuviams jau įprastoje, salėje, kur visada praktikuojamas bufetas ir jaunimą viliojį šokiai. Lietuvių Auditorijos salė akustikos ir scenos įrengimo atžvilgiais nėra tobula, bet ir joje įvykdavo muzikinių veikalų, baleto mokyklų ir organizacijų naudai rengiamų spektaklių. Ilgai buvęs apleistas "Mildos" teatras pateko į siauro partinio judėjimo priklausomybę. Scena ten, vėdeviliui taikyta, yra per ankšta, neturi gilumos, tėtinka tik saviveiklos pasirodymams.

Amerikietiškos kultūrinės tautybių veiklos stebėjimo bei tyrimo institucijos su nuostaba pripažįsta Chicagos lietuviams teatrinėje srityje pirmąvimą bei aukštesnį meninį lygį.

Čikagietis dainininkas Algerd Brazis porą sezonų yra dainavęs New Yorko Metropolitan Operoje, dabar rodoši Chicagos Lyric Theatre pastatymuose.

Savojoje Chicagos spaudoje apie tautinį teatrą, jo problemas, įvykius, buvo palyginti daug rašyta, nors vyravo tendencijos ir asmeniškumai. Būsimajam istorikui norisi patarti, patikrinti daugelio ir gausių laikraštinų straipsnių, net ir žinučių, akstinus, priežastingumą ir ypač paslėptus tikslus. Tačiau spektaklių vertinimo atvejais galima pasi-džiaugti ir rimtais balsais (kun. Dr. V. Bagdonavičius ir kt.). Tokios kritikos gali pavydėti kitų kolonijų vaidintojai.

Spektaklius yra lanke patys tikrieji savosios scenos mėgėjai. Publikos daugumą sudarė naujieji ateiviai. Bet ir senesnės kartos išeiviai bei Amerikoje gimę lietuviai davė nemenką žiūrovų nuosimtį. Univeritetinėse salėse lietuviškųjų vaidinimų žiūrėdavo net ir Azijos kraštų studentai.

Premjeroms paruošti paskolų ir kitokios medžiaginės paspirties negailėjo Petronėlė ir Povilas Milleriai, Antanas M. Phhillips ir kt.

Organizacijų ar politinių grupių tautiniam teatrui remti pažadai turėjo ne vien meno palaikymo tikslus.

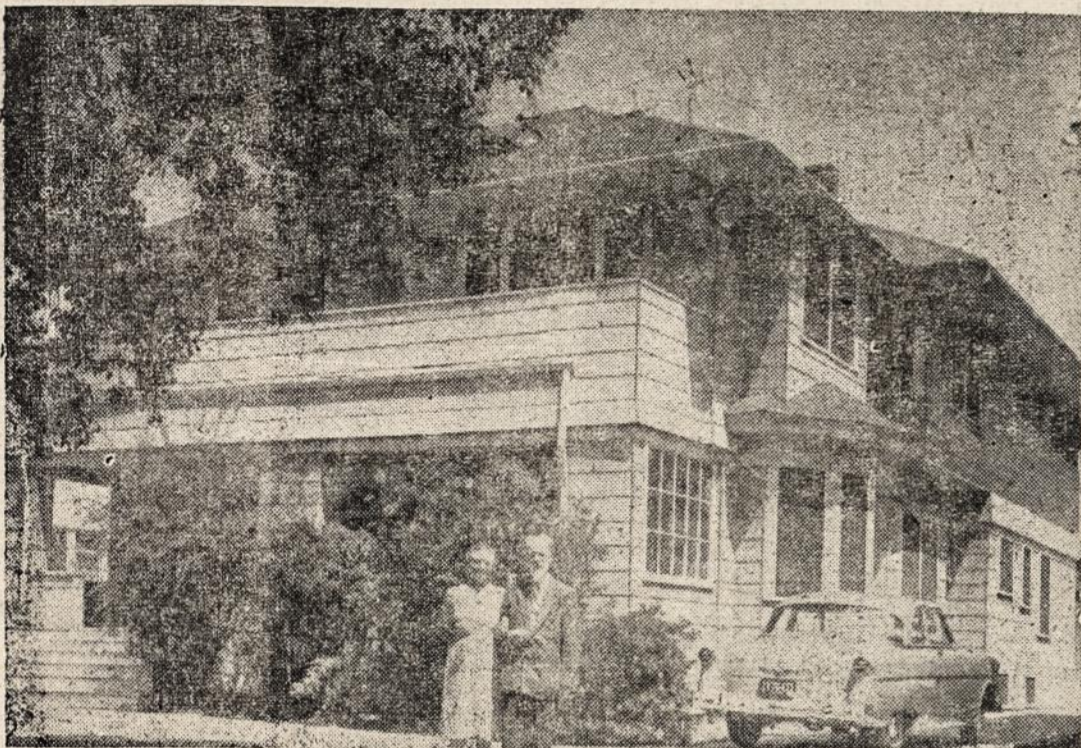
Chicagoje, kaip pvz. ir Brooklyne, N. Y., buvo bandyta du kartus studijiniu darbu padėti jaunimui priartėti prte scenos meno. Antruoju atveju per Alice Stephens malonę naudotasi jos puikia vidurmišcio studija; klausytojai buvo iš namų pa-imami ir po 4 valandų pamokos automobiliais į namus atgabunami. Mokestis už tokią pamoką buvo tik \$1, bet neprivalomas. Studijos darbas nutrauktas, nes vaidintojų sambūriai kesinosi tuos dar neparuoštus žmones įtraukti į teatrinį darbą. Klausytojai pamokas lankė nereguliariai, bet pastebėta nemenka pažanga.

Iš daugelio nuomonių dėl Chicagos ir apskritai Amerikos sąlygose lietuviškojo teatro egzistencijos rimtesnėmis norėtusi laikyti Juozo Palubinsko ir Broniaus Vešiotos mintis. Pastarasis akcentavo, jog be pastovios teatrui patalpos, nuolatinio ar meniškiesnio teatro klausimas veik neišsprendžiamas. Mintis nėra nauja, bet teisinga ir aktualumo nepraradusi.

Išvadoje norėtusi pabrėžti, jog kelių asmenų iniciatyvos bei pasiryžimo dėka taip pat gana gausių vaidintojų jėgomis ir pasiaukojimu Chicagoje per 1949-54 m. penkmetį yra buvę įspūdingų tautinės scenos įvykių.

Jei sutinkame su tvirtinimu, jog bet kuriam meninui suklestėti būtina yra palanki atmosfera, o ypač teatrui pražydyti juo žavėjimasis, turime dar laukti palankesnių vėjų ir giedresnių dienų.

VELIONĘ B. ŠĖMYTĘ BIRŽIŠKIENĘ MININT

A. a. Bronė Šėmytė-Biržiškienė su savo vyru prof. Mykolu Biržiška prie jiems visuomenės nupirktųjų namų.

Velionė Biržiškienė buvo viena iš labiausiai gerbiamų lietuvių moterų. Jos amžius ir varginga dalia tremtyje neleido jai atsistoti tokioje visuomeninio ir kultūrinio veikimo vietoje, kokioje ji stovėjo Lietuvoje. Tremtyje ji tik vykdė pirmosios būtinybės pareigas: davė, kiek galėjo pagalbos savo vyrui prof. M. Biržiškai ir, kaip jautri motina, rūpinosi savo dukterimis.

Baugus aidas nugaudė išjautrinto lietuvių būvime, kai jis išgirdo dar vieną savo būrio narį išnykus. Labai brangų asmenį mirtis pašaukė. Vyriausioji karta tapradžia traukiasi iš tremtinių visumos, ir kas kart mažiau belieka tikrumo, kad baisioji tremtis būtų tik neilgam laikui, kad grįžimas savo žemėn ateitų arčiau. Ir baugu darosi lietuviui, kai regi, jog vienas mirusis yra tikras praradimas, o būrys priaugančių netikras laimėjimas.

Plėšikai ir žmogžudžiai išplėšė mūsų namus, daugybę mūsų žmonių išžudė, o tie mūsiejai, kuriems likimas lėmė išlikti iš tėvynės pasitraukiant, dabar turi nešti grėsmę, turi kęsti baimę, kai aiškesnio regėjimo grįžti tėvynėn nepasirodo. Mirtis skina išbarstytas eiles, ir nėra vilties, nėra paguodos, kur kenčianti siela galėtų atsigausti, kur blėstančios jėgos džiaugsmu atsigaivintų.

Ir mirtis pasidarė sunkesnė, ir mirusio laidojimas ir atminimas tapo skurdus, net neįmanomas. Kur tos tūkstantinės lydinčiųjų minios, kurios plaukė gatvėmis Lietuvoje, kai buvo lydimas brangus asmuo? Kur iškilmingumas ir pagarba, kur gedėjimas ir minėjimas velionies, kaip nuo senovės buvo daroma? Ir kas dabar kapą atlankys, gėlelę padės, maldelelę sukalbės, kad tik keliems artimiesiems tėra pasiekiamas? Vai, skauda lietuviui! Didžios dvasios jėgos jam reikia, kai jis nori būti kas esąs, kai nori lietuviu vardą aukštai iškelto laikyti.

Močiute Biržiškienė, kantriai ir tyliai tu nešei savo vargą, kuris Tave ir visą mūsų tautą ištiko. Tu niekur nedejavai, niekam nesiskundei, nei vieno nebarci; nei garsinai savęs nuopelnais, savo gyvenimu nesididžiavai, nuolankumo nereikalavai. O kai Tu pasitraukei iš mūsų, mes tapome lygūs vargdieniams našlaičiams; mes likome vaikai be motinėlės, mes esame misija be misijonieriaus.

Neturėjome, nematėme mes Tavęs išsiskirsčiusioje tremtinės tautos šeimoje; nesinaudojome Tavo valios nustatyta tautinių pareigų tvarka, mūsų nevaldė, neįtaigavo Tavo didaus veido išraiškos rimtumas, o mes vis dėlto žinojome, kad Tu buvai savo pareigose, žinojome, kad Tu laikėi garsųjį garbingąjį vardą, kad Tu buvai lietuvių patriotės aukštume. Mes žinojome, jog Tu buvai mūsų moičutė.

Kunigaikštis Kęstutis Palangoje paėmė Birutę, kad ta taptų kunigaikštienė, sėstų į Lietuvos valdovo rūmų šeiminkės sostą, būtų Lietuvos Karaliaus motina. Kad visas žemaičių kraštas ir visi kiti Lietuvos kraštai žinotų tokią valdovą, žinotų kunigaikštienę Birutę. Ir didis žemaitis Biržiška Lietuvos sostinėje Vilniuje paėmė Bronę Šėmytę, kad ta ateitų į senąją Biržiškų šeimą ir tos giminės vardą neštų į ateinančias kartas. Ir tapo tas vardas žymiausiu vardu visame krašte; jį žinojo mokiniukas tolimojoje Palangoje, jį žinojo visi, iki vyriausiojo valstybės valdininko. Didžiuliai Biržiškų šeimos nuopelnai įrašydino tą vardą į kultūros istoriją ir jis liks visiems geriems žmonėms visuose amžiuose. Bet tas vardas leidžia šaknis ir į giliausią lietuvių tautos praeitį, į žiląją

Lietuvos senovę, ir tas vardas prikelia mums senųjų amžių lietuvių garbę. Didi dvasia degė senovės lietuvių žygiuose, ji degė didžiųjų vyrų darbuose, ir didieji vardai tą dvasią atnešė iki mūsų dienos. Garbingoji praeitis mums sako, kas mes esame, o didieji vardai mums kalba, kuo mes turime būti.

Ir kai dabar mums tenka susikaupti prie mirusio brangaus asmens karsto, mes regime, kad esame lyg ir anų istorijos laikų kare, kada kartų kartos mūsų tautos sūnų grūmėsi su nemažiau plėšriais grobikais, kaip ir dabartiniai bolševikiniai maskoliai. Nyko tada lietuvių padermės, tuštėjo kraštai, bet lietuvių gyvybės dvasia nenyko, nežuvo. Vieniems karžygiams kritus, kiti kilo, didesnę patyrimą paveldėdami, didesnę tautos dvasios galią išugdydami. Tie telkė draugus, aikštino prieš suktybes ir nusikaltimus, net garsiąją Romą jie pasiekė, ir prieš galybę buvo pakirsta, jo kėsiai sutramdyti, o lietuvių tauta atsigavo, kraštas ramiu gyvenimu atsikvėpė. Bet kaip dangaus šviesa kad kartais yra skaisti ir galinga, o kartais niarki ir atlyžus, taip ir žmogaus gerovė ir tautos galybė, vieną amžių suklesti, kitą amžių darosi blanki ir nepažangi. Tik lietuvių dvasia lieka ta pati; ji eina iš kartos į kartą, iš amžiaus į amžių, nes dvasia yra jau ne gamtos ženklas, o dieviškasis žmogaus esybės pradai. Ta dvasia įgalina žmogų pakilti iš pigios ir veikiai nusidėvinčios kasdienybės, pakilti į idėjų pasaulį ir sukurti didžius darbus savo giminės gerovei. Dvasia padaro žmogų tuomi, kuo jis yra: galinga stebukladare būtybe.

Močiute Biržiškienė! Tu buvai tobula tautos dvasios nešėja. Tą dvasią Tu gavai gražiajame Vilniuje, amžiuose kilusioje Lietuvos sostinėje, ir Tu ją atnešei ir į vargingą tremties buitį. Tu palikai ją savo pačios gimdytiems įpėdiniams, ir Tu ją palikai visiems tauriems žmonėms lietuviams.

Bet Tu, Močiute, savo dvasios palikai ir kiekvienam jauniui lietuviui. Kur jis bebūtų, kurin pasaulio kraštan jis besirastų nukilęs, kokį gyvenimą jis begyventų, visada jis žinos Tave, visada jus Tavo dvasią į jį bylojančią, supras Tavo gyvenimą į jį bekalbantį: "Lietuvi, žinok, kad tu esi narys didelės tautos, kad tu esi pėdininkas garsių valdovų, tu esi dalininkas garbingos istorijos. Vilniaus miestas įgalioja mane tuos žodžius sakyti, žemaičių Biržiškų vardas tuos žodžius tvirtina. Lietuvi, tavo pareiga dabar kalbėti tą praeitį, tą istoriją savo vaikams, savo vaikų vaikams; tavo pareiga dabar sukelti savyje didžiausią lietuvių dvasios galią ir didybę ir stiprių stipriausiu įtempimu ją perduoti jaunosioms kartoms. Tegul tavo palikimas bus kuo įspūdingiausias".

Šėmytės-Biržiškienės dvasia tau, lietuvi, sako: Vilniaus tu neužmiršk!

Žemaitijos Biržiška tau kalba: tautos garbės ir jos praeities tu neišsivadėk.

Vilniaus miesto paveikslai tau yra palikti.

Lietuvių tautos kelias tau yra nušviestas.

Tu tik neapleisk, nesuniekinink savo pareigos: įdiek lietuvių būvę kilstančioms į ateitį kartoms.

Mirusiai Biržiškienėi Tu tą įžadą duok.

Kas naujo knygu pasauly

Vėl Dovydenas nepataikė

Tūkstantis ir viena vasara, naujausioji Liudo Dovydeno knyga, sulaukė piktų priekaištų Draugo skiltyse. Šioje knygoje Liudas Dovydenas kelia seną ir įdomų klausimą, ar ne per didelę kainą lietuvių tauta sumokėjo už apkrikštijimą, ir mano, kad netikrieji mūsų tautos apaštalai per šimtmečius iki pat mūsų dienų vos visiškai nesunaikino ir nenu-tautino lietuvių tautą. Į šias mintis Dr. J. Daugailis *Drauge* atsakė pasipiktinimu ir pakartotinu priminimu... L. Dovydeno veiklos pirmojo bolševikų antplūdžio į Lietuvą metu. Labai gaila, kad dėl tokio džungliško literatūros veikalo vertinimo iki šiol niekas nėra pareiškęs protesto.

Mūsų paskiausieji "best selleriai"

Mirko Jelusič *Cezaris* šiuo metu labiausiai perkama knyga mūsų rinkoje. Šiame istoriniame romane Mirko Jelusič vaizduoja senąją Romą ir joje Kajsus Julijaus Cezario, vieno

didžiausiųjų žmonijos istorijoje valstybininkų ir karo vadų, jaunystę, iškilimą, darbus ir mirtį nuo žudiko durklo. Knyga išleista trim tomis, kurių kiekvienas skirtas atskiram Cezario gyvenimo laikotarpiui. Veikalas įdomus literatūriškai, su stipria intriga, pagausiančia skaitytoją iki paskutinio puslapio, o taip pat ir istoriniu atžvilgiu. Kartu su Cezariu duodama ištiesa ano meto iškilių ir įdomių asmenybių galerija, kaip Cicerono, Pompejaus, Sulos, Marijaus, Kleopatros, Katilinos, Kraso ir d. kt. Vertė K. Puida, išleido *Terra*.

Antrojoje susidomėjimo atžvilgiu vietoje yra F. E. Sillan-paa *Silja*. Šios knygos autorius yra vienas žymiausiųjų suomių rašytojų ir Nobelio premijos laureatas 1939 m., o pati knyga — vienas gražiausiųjų suomių literatūros pavyzdžių. Knygoje vaizduojama liūdna ir graudi suomės mergaitė (Tęsinys 4-ame puslapyje)

Kaltininkų kaltininkai

(Lietuviškomis temomis)

Premijuotame romane "Ora pro nobis" pirmiausia autorius stengiasi atvaizduoti mokytoją-rašytoją Šatrij. Kiek tai jam pavyko — kitas klausimas. Pirmajame bolshevikų šatrys sumanė kažką nepaprastą parašyti. Iš lietuviškų dainų ir tautosakos sukurti lietuvišką Kalevalą. Vieną naktį, kūrimo audros pagautas ir neišsenkamų lobių šaltinių — rūpintojėlių susimąsčiusių veidų paveiktas, šatrys nemažai popieriaus lapų užpildė. Žinoma, per vieną naktį Kalevalos neparašys.

Šiaip gi šatrys, jo žmona Marija ir jos tėvai — žmonės be priekaištų. Jei kas nemalonaus atsitinka ar gali atsitikti, meldžiasi atsiklaupę prieš Dievo motinos paveikslą ar statulėlę ir tatai padeda. Pavyzdžiui, Marija stebuklingai atsipalaidavo nuo Vaitkūno meilėnimosi arba prie Palemono stoties enkavedistai kareiviai neužtiko rugiuose pasislėpusio šatrio. Dėlto knyga pavadinta "Melskis už mus". Kartojasi vieno dvasiško pasakymas, kad senutės malda daugiau verta, negu visi laisvinimo veiksniai kartu sudėjus.

Autoriumi nedinga patriotinių jausmų. Jis plačiai aprašo bolshevikų baisenybes ir įsibrovėlių žiaurumus. Čia plati dirva ir daug medžiagos. Be visko, reikia dar ir talento.

Iš patyrimų buvo manoma, kad kiek prasilavinę bolshevikai privalo žinoti partijos istoriją ir šiek tiek būti susipažinę su Lenino-Stalino raštais. Svarbiausia — aklaivai vykdyti komisarų įsakymus. Aukščiausias įstatymas — enkavedisto politruko naganas. Autoriaus atvaizduoti bolshevikai nėra vien galvažudžiai, prievartautojai ir automatai. Jie yra ir filosofai. Susipažinę ir nagrinėja Hegelio filosofiją, Černiševskio kritikos raštus, Levo Tolstojaus krikščioniškąją etiką, net apie Renaną užsimena. Čia netiesiogiai autoriaus daugiau puolamas materializmas.

Be materializmo, autorius suranda ir kitų kaltininkų: buvusius mūsų ministerius, departamentų direktorius ir generolus. Autoriaus padedamas vienas iš herojų, išsilaisvinęs iš bolshevikų, siūlo kurti naują lietuvių antisovietinę, brolią be vyresniųjų ir viršininkų. Tai būsianti nauja lietuviška žmonių tvarkymosi idėja. Skamba kaip anarchistiška utopija. Daug tuščių frazių, mažai turinio, bet vis kas nors naujo.

Ne taip seniai vienas mūsų rašytojas spaudoj piktinosi, kad niekas iš mūsų Nepriklausomybės laikų rašytojų nepagarsėjo užsieny ir negavo Nobelio premijos. Girdi, buvo kaltos buvusios mūsų vyriausybės, kad neišrūpinusios Nobelio premijų, o ne rašytojai tinkamai pasireiškę. Atrodo,

kad ir ši knyga Nobelio premijos negaus. Daug kas yra primityviška. Gerai, kad Draugas premijavo. Nerinktos vyriausybės turime pakankamai: VLIKas, ALTas, Diplomatinijos šefas. Argi jie išrūpins Nobelio premiją?

Mūsų žinomo dailininko knyga naujoviškai moderniškai iliustruota. Viršely nenašaliai aukštai atmesta vyro galva, lyg meldžiasi, lyg į dangaus skliautą žiūri. Žemiau galvos matyti ilgais apsiaustais maži siluetai. Ar tai vienuoliai ar vienuolės? Kitos iliustracijos paašškintos atskirame lape, kitaip negalima būtų susivokti. Šatrio, kaip autorius sako, "pastoriškas" veidas su dideliais amerikoniškais akiniais, viena akis keturkampio formos. Medis auga ne iš stuomens, bet lyg iš gelžbetonui parngtos vielų pynės (27 psl.). "Šatrys prie jūros" — daug trikampių, sėdi ar tai vyras, ar moteris. Sceną "Marija ir Vaitkūnas" — kaip ir laiveliai ir vaikiško dviračio koja palubėj. Ir kitos iliustracijos panašiai moderniškos. Gaila, kai prisimeni lengvus, dailius ir grakščius to paties dailininko kai kurių Getės raštų piešinius. Jais galima buvo gėrėtis. Gal šios senos (ilustracijos) buvo skiriamos mums, dabarčiai, o mums nesuprantamos "Ora pro nobis" iliustracijos ateičiai, būsiančioms kartoms.

J. Cg.

Sintetinės gumos svarba

Gumos ir jos produktų pasaulyje suvartojama kaskart vis daugiau. Vien tik JAV paskutiniu metu sunaudoja daugiau negu 1½ milijono tonų gumos per metus. Sakoma, kad vidutiniškai kiekvienas žmogus suvartoja per metus tiek gumos produktų, kiek pats sveria.

Didesnė pusė dabar vartojamų produktų yra iš sintetinės gumos. Sintetinė guma sukūrė naujas pramonės, kurių natūralioji guma jau negalėtų pakeisti. Kyla klausimas, ar gumos produkcija visą laiką taip ir bus balansuojama tarp sintetinės ir natūralios gumos, ar kuri nors pusė nusvers?

Per pastarąjį dešimtmetį Amerikos pramonė įsigijo patirties mažiausiai 700 įvairių rūšių sintetinės gumos gamyboje. Žodis "guma" įgavo plačią ir bendrą prasmę, kaip "metalas" ar "medis". Natūralinė guma yra tik viena iš daugelio. Ji nėra tokios atskiros augalinio produkto savybės, kurios sintetinis produktas nepalengvintų. Taipgi, nors negalima sakyti, kad paskiri sintetiniai produktai būtų nepakeičiami, vargu bebūtų įmanoma apsieiti be visos jų klasės.

Visur, kur tik reikalinga,

UNITED PRESS-NAUJIENŲ Photo
Ginklais susikovus streikuojantiems ir nestreikuojantiems prie Perfect Circle Corp., New Castle, Ind., vartų, mažiausiai 7 asmenys buvo sužeisti. Moteris su persauta koja išnešama iš įmonės į greitosios pagalbos mašiną. Susirėmimas prasidėjo, kada 1,200 surengė protesto demonstraciją dėl 35 streikuojančiųjų atleidimo iš darbo.

lanksti ir elastiška, atspari laikui, karščiui, šalčiui, elektrai, ozonui ir kt. medžiaga, kurią galime drąsiai pasirinkti iš daugelio sintetinės gumos rūšių. Nesudarytų didelio skirtumo net ir tuo atveju, jei natūralinė guma augtų tiesiog mūsų kiemuose. Atrodo, kad ši paskutinė prielaida ir yra teisinga, nes rusai jau 15-20 metų naudoja pienes gumai gaminti. Šis rusų atradimas natūralinės gumos srityje betgi neturėjo įtakos į sintetinės gumos produkcijos praplėtimą.

JAV žemės ūkio departamentas, nustatęs, kad gumos suvartojimas Amerikoje padvigubėja kas 25-30 metų, pradėjo gaminti naujas gumas iš pieno. Viena yra aišku, kad augalo neišmokysi išauginti gumą, kuri būtų atspari kraštutiniams karščiams ar ultravioletiniams spinduliams.

Ar visa tai reiškia, kad sintetinė guma visiškai išstums natūraliąją iš apyvartos? Atrodo, kad ne, nes sintetinė guma negali būti visais atžvilgiais geresnė už natūraliąją.

Už kiekvieną gerą sintetinės gumos savybę natūralinė guma turi kitą, ją atsveriančią. Dar nėra sukurta tokia guma, kuri būtų viskam lygiai atspari. Jeigu kuri sintetinės gumos rūšis yra pilnai atspari naftos produktams, tai ji, gal būt, visai deformuojasi vandenyje.

Reikia tačiau pripažinti, kad, bendrai paėmus, sintetinės gumos išdirbiniams vis tobulėjant, natūralinės gumos paklausa mažėja. Sintetinių gumos produktų tarpe dabar lengva rasti tokių, kurie neišbrinksta nei žibale nei alyvoje, kurie nepraranda elastiškumo prie 400° ar net 500° F temperatūros, o taipgi nesukietėja sausojo ledo temperatūroje, yra atsparūs saulei ir turi daug kitokių gerų savybių.

Šiandien visiems žinoma, kad guma nėra vien automobilių padangos, kaliošai ir trintukai. Sintetinės gumos produktų nebuvimas ne tik sunkiai pažeistų daugelį pramonės šakų, bet ir paprastos namų šeimininkės gerbūviui labai pakenktų. at.

Heineken's Imported Holland Beer

Kiekvienas alaus mėgėjas žino, kad Europos alus, importuotas iš Olandijos, yra pats

SKANIAUSIAS ALUS

Prašykite Olandijos alaus kaimynystėje esančiose tavernose.

Chicagoje olandų alų išvežioja

BOHEMIAN BREWING CO.
Chesapeake 3-5922

Importuoja Van Munching & Co., Inc.

Nulio temperatūra ten kartais pavasariu atrodo

JAV oro biuras neiškiria vienos kokios vietovės kaip šalčiausios Amerikoje dėl to, kad nėra susitarta ar šaltumą nustatant reikėtų vadovautis vidutine metine temperatūra, ar žiemos temperatūros vidurkiu, ar pagrindan imti žemiausių iki šiol buvusių temperatūrą. Daugelis oro žinovų vis dėlto pripažįsta, kad viena iš šalčiausių vietų JAV reikia laikyti International Falls miesteli, esantį Minnesotoje.

Miestelis yra apie 260 mylių į šiaurę nuo Minneapoliso, ant Kanados sienos, turi apie 6,500 gyventojų ir dar 1,500 netolimoje apylinkėje. Metinės temperatūros vidurkis 36.2 laipsniai. Sausio mėnesio vidutinė temperatūra 3°, vasario — 7°. Žemiausia iki šiol oficialiai užregistruota temperatūra 41° žemiau nulio, nors vietiniai tvirtina, kad neoficialiai temperatūra buvo nukritusi iki 56° žemiau nulio. Pernai metų pavasarį paskutinė šalčių diena buvo gegužės 25; vasarą temperatūra pasiekdavo net iki 80° šilumos, tačiau rugsėjo 22, kuri visame pasaulyje yra priimta laikyti paskutinįją vasaros dieną, International Falls gyventojai jau vėl pergyveno pirmąjį šaltį: temperatūra krito žemiau nulio.

Palyginus International Falls su kitomis Amerikos vietovėmis, turinčiomis labai didelių šalčių reputaciją, pastarosios atrodo tiesiog šiltos. Gi Chicago su metinės temperatūros vidurkiu 50.1° ir sausio mėnesio 24.9° yra tiesiog tropikinis kraštas.

Ašaros sušala į ledą

Vairuodamas automobilį ryto metų motoristas gali pamanyti, kad jo automobilio padangos pasidarė kvadratinės. Reikia pavažiuoti 2-3 mylias, kad jos vėl išsilygintų. Visi gyventojai automobiliams vartoja specialias sniegui padangas ir visuomet vežiojasi kastuvus ir keletą dėžių smėlio. Automobilistai turi arba vieną didelę, arba dvi normalias baterijas, vartoja pritaikintą labai skystą alyvą, o radiatoriai yra iki pusės pripilti "antifreeze" skysčio.

Kartais būna taip šalta, kad ašaros iš ašarojančių akių sušala dar nespėjusios nukristi nuo blakstienų. Ant netoli esančio Rainy Lake ežero ledas įšala iki 30 colių ir gyventojai juo važinėja nelyginant plentų, ieškodami geresnių vietų žuvavimui ar piknikams. Pienas, kad neužšaltų, yra įdedamas į specialias apšildomas sienose įtaisytas dėžutes. Įšalusiai iki 5-10 pėdų žemei praktiškai duobkasiai vartoja gazolino jėga varomus specialius kaltus. Degtinė ir kiti geriami smuklėse daugiausia pardavinėjami šilti.

Pernai metais iškrito 93 su viršum colių sniego

Pernykštė žiema šiame miestelyje buvo rekordinė: iškrito 93 ir pusė colio sniego. Miesto valdybai didžiausias vargas buvo atkasinėti ir prižiūrėti jos 288 "parking" skaitliukus. Kiekviena nors truputį drėgna metalinė monetą išaldavo automata.

Miestelis išaugo čia įsikūrus didžiulei popieriaus ir insoluiotų lentų įmonei, kuri ir aprūpina darbu daugumą miestelio gyventojų ir turi 2,000 darbininkų. Nors beveik visi jų dirba po stogu, tačiau kai kurie geležinkelio darbininkai ir medžio iškrovėjai turi kasdien dirbti lauke. Krovėjai sako, jog kartais naktimis būna taip šalta, kad norint nugerti gurkšnį degtinės, tenka ją kurį laiką palaikyti burnoje ir sušildyti, kad vidurių neatšaldytų.

Miestelio gydytojas tvirtina, kad nežiūrint visko, miestelyje odos nušalimų labai mažai tepasitajko dėl to, kad gyventojai moka rengtis. Paskutinė auka buvęs jis pats, kada tekę pėsčiomis eiti pas ligonį apie 8 mylias prie 20°-30° žemiau nulio temperatūros. Pagrindinis gyventojų drabužis yra vatinė "parka". Po ja vyrai dėvi vilnonius marškinius ir kelnes, švarką, ilgus vilnonius apatinius, vilnones kojines ir viršbačius. Tik neseniai moterys "sumodernėjo" ir ėmė dėvėti trumpesnius apatinius drabužius, vietoj seniau dėvėtų ilgųjų, bet išeidamos ilgesniam laikui į lauką, jos rengiasi panašiai į vyrus. Kai kurios kad ir po vilnonėmis kojiniomis užsimauna ir nailonines.

Gyventojai nepraranda humoro

Vienas iš charakteringiausių ten kursuojančių anekdotų yra apie ūkininką, žiemos vidury užsimanusį išmatuoti savo ūkį. Vieną vasario mėnesio dieną, kada termometras rodė 35° žemiau nulio, sušalęs matininkas pranešė savo darbo rezultatus:

"Jūsų ūkis baigiasi kaip tik 50 pėdų nuo Kanados sienos".

"Ačiū Dievui", — atsiduso ūkininkas, — "dabar manęs nebekankins rūpestis apie tas šaltąsias Kanados žiemas".

Taip, trumpai suglaudus, Howard Cohn "Collier's" žurnale aprašo International Falls miestuką, kuris pasižymi žemiausia temperatūra Amerikoje.

Keistas ir retas paukštis

Vienas iš įdomiausių ir rečiausių pasaulyje paukščių, be abejonės, yra apterix arba kiwis, užtikamas tikrai Naujosios Zelandijos dominijoje. Tik nedidelis skaičius šių paukščių bėra išlikęs šiaurės, pietų ir Stewart salų kalneliuose ir mažiau prieinamuose krūmuose, todėl dominijų valdžia ėmėsi saugoti juos nuo visiško išnykimo.

Kiekvienas, pamatęs šį beuodegį, vos įžiūrimais sparnais paukštį, yra nustebintas jo išvaizda. Jis yra vidutinio naminio paukščio dydžio, turi apvalų ir solidų kūną, trumpą kaklą, ilgą ir ploną snapą ir trumpas, bet stiprias kojas. Prie to pridėję labai jau mažus ir visai skridimui netinkamus sparnus, ilgas į plaukus panašias plunksnas, pilksvos arba rusvos spalvos, jūs gausite sutvėrimą, kuo mažiausiai panašų į paukštį, kuriuo žavėtis irgi neįmanoma.

Galima tvirtinti, kad kiwis iš visų žinomų paukščių turi ilgiausią "nosį", nes jo "nosies" skylutės yra 6 colių ilgio, cilindro formos snapo gale. Žemutinės kojų dalys

yra padengtos raginių žvynų ir trys priešakiniai pirštai baigiasi aštriais nagais.

Kiwi dienose metu miega olose ar šiaip tamsiose vietose ir tik nakties metu išeina maisto medžioti. Minta daugiausia kirminais, kartais ir žoliniu maistu. Patelė lizde, kuris dažniausiai esti pakriaušės olose arba po medžio šaknimis, padeda vieną ar du baltus kiaušinius. Pagal savo didumą kiwio patelė deda didžiausią iš visų žinomų paukščių kiaušinių: penkių colių ilgio ir trijų colių pločio.

Taipgi, priešingai kitiems paukščiams, patinas peri kiaušinius. Po 6 savaičių perinimo iš kiaušinio išrieda jaunas paukštukas, kuris po keletos dienų jau eina su tėvais maisto ieškoti.

Kai kurie Amerikos muziejai ir zoologijos sodai turi kiwiių šeimas. a.t.

— Buvę tremtiniai, nepamirškite likusių niūriose stovyklose savo draugų. Bent vieną kartą metuose aukokite jiems vienos dienos uždarbi.

— Berankiai, bekojai lietuviai! Karo invalidai tremtyje laukia Tavo pagalbos. Atkreipk žvilgsnį!

LEO BERMAN HARDWARE AND APPLIANCE STORES OFFER

EASY TERMS

Constructed with finest material and workmanship usually found only in Customline ranges—the small price will astound you.

Simply, but beautifully designed to add to the charm of your kitchen. Has oven heat control, automatic top burner lighting, extra large 17½" wide "EVEN-ACTION" oven, drawer type broiler, and takes only 36" of floor space.

LEO BERMAN HARDWARE and APPLIANCES

1638 W. 63rd Street HEMlock 4-6800
(1 block West of Ashland on 63rd St.)

3422 Michigan Ave. East Chicago, Ind.
Phones: Waterfall 8-8400 East Chicago 5611

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

Mano santykiai su savąja kalba

(Tęsinys iš 8-to pusl.)

negalėjo stoti universitetan, įgyti Voldemaras drauge su keliais kitais lietuviais studentais ruošė K. Būgą (žinoma, nemokamai). Būga, kurio galva buvo pramušta kalbotyros klausimais, nebuvo gabus matematikai. Brandos egzaminus Būga išlaikė 1905 m. eksternu toje pačioje Petrapilio gimnazijoje, kurią aukso medaliu baigė ir Voldemaras, anksčiau prašokęs vieną gimnazijos klasę. Bijodamas, kad Būga neišlaikys matematikos egzaminų, Voldemaras sugebėjo prieš egzaminus įtikinti savo mokytojus, Būgos egzaminatorius, kad Būgos asmenyje esąs įsikūnijęs būsimas didysis kalbininkas, kuris ir manyte nemanysias kada nors studijuoti matematikos. Tad esą reikia užsimerkti bei nepastebėti Būgos matematiškųjų trūkumų ir pažymiu "patenkinamai" įvertinti Būgos matematikos žinias. Taip buvo sutarta, taip buvo ir padaryta. Būga gavo brandos atestatą, stėjo Petrapilio universitetan, kurį ir baigė 1911 metais, suskubęs dar 1908 m. gauti universitete aukso medalį už darbą "O slovacch, zaimstvovannyh litovcami ot slavian" (Apie žodžius, lietuvių pasiskolintus iš slavų). Bičiulystė tarp Būgos ir Voldemaro tęsėsi ligi Būgos mirties, 1924 m. Jai nei kiek nepakenkė ir Būgos aktyvus dalyvavimas švilpime, kuriuo mes pavaišino Voldemarą 1906 m., tuo būdu atsidėkdamis už įžūlią Voldemaro paskaitą apie Lietuvą.

Petrapilio universiteto istorijos-filologijos fakultete jau nuo 1904 m. (lietuviškosios spaudos atgavimo metų) buvo lituanistikos katedra. Dėstytoju, privatdocento titulu, buvo latvis Edvardas Volteris. Ne koks tai buvo profesorius, tai ir jo klausytojų skaičius buvo labai negausus. Atsirado pavojus, kad pagaliau priv. doc. Volteris paliks visai be klausytojų, praras savo atlyginimą už paskaitas ir, kas svarbiausia ir mums, lietuviams, skaudžiausia, pati lituanistikos katedra bus panaikinta. Lietuvių studentų draugija nutarė padėti gelbėti, komandiruodama savo narius į Volterio paskaitas budėti. Tuo būdu E. Volteris turėdavo visados vieną uolų klausytoją... Bet netrukus ir šio vieno nereikėjo, kai Voldemaras pasisiūlė nuolat šią nemaloniją pareigą pats atlikti, ir virto nuolatiniu vieninteliu Volterio klausytoju. Tiesa, čia Voldemaro buvo toli numatyta: dėkingas Volteris pasiūlė už tai Voldemarui nemokamą kambarį savo bute ir pilną išlaikymą, kuo Voldemaras, žinoma, ir pasinaudavo. Jo "pasiaukojimas" buvo tinkamai įvertintas, kas ir reikėjo įrodyti...

Šis pavyzdys vaizdžiai parodo, kaip visokeriopa buvo lietuvių studentų draugijos veikla. Kova su maskolių valdžia,

lietuviškųjų kultūrinių pozicijų gynimas, lietuviškojo fronto cementavimas — tai tik dalis lietuviškųjų uždavinių, kuriuos teko spręsti mūsų draugijai. Greta jos beveik vienoda lietuviškąja kryptimi, gal tik netaip smarkiai kovodamas su valdžia, veikė ir sambūris Fraternitas Lituanica, kurio tikslas buvo visų pirma išlaikyti lietuvių, nekurti nelietuviškų šeimų ir palaikyti savo tarpe broliškus santykius ir pan. Draugijos ir sambūrio F.L. uždavinių tarpe toli gražu ne paskutinėj vietoj atsidūrė mūsų mokslo bei studijų reikalai. Tad nenuostabu, kad lietuvių studentų draugija Petrapilyje nuo 1922.II.16 pradėjusiam veikti Lietuvos Universitetui yra davusi nemažą profesorių skaičių, būtent, profesorius: St. Kairį, V. Čepinskį, K. Būgą, Vc. Biržišką, Vlk. Biržišką, J. Balčikonį, A. Graurogą, J. Graurogą, A. Purėną, P. Butkevičių, A. Voldemarą, A. Tumėną, V. Mošinskį, J. Čiurlį, T. Ivanauską ir kt. Ne tiek gausus sambūris Fraternitas Lituanica, kuris savo žydėjimo metu teturėjo 19 narių, yra davęs Lietuvos Universitetui tris profesorius: J. Blažį, K. Oželį ir P. Stančių. Neatsiliko nuo mūsų ir slaptoji lietuvių studentų draugija Maskvoje, davusi Vytauto Didžiojo U-tui profesorius: M. Biržišką, A. Janulaitį, P. Leoną, V. Mačį, A. Kriščiukaitį, J. Bagdoną, J. Jonyną ir kt.

(B: d.)

Viktoras Biržiška

ALGIRDAS GUSTAITIS — DIDŽIOSIOS HOLLYWOODO FILMŲ PRAMONĖS SPAUDOS ATSTOVAS

"Naujienu" bendradarbis, rašytojas Algirdas Gustaitis priimtas pilnateisiu nariu į Association of Motion Picture Producers organizaciją. Tai yra smegenys visos milžiniškos Hollywoodo filmų pramonės. Pakliūnantieji į jų sąrašus gauna įvairiausias iš filmų studijų informacijas, kviečiami naujųjų filmų premjeras (kur dalyvauja artistai, spaudos atstovai ir pan. grietinėlė), jiems atdaros durys į filmavimo studijas net filmavimo metu, jiems sudaromos sąlygos kalbėtis su norimais artistais, režisoriais, ir pan.

Prie Ass. of Motion Picture Producers priklauso visos svarbesnės J. Amerikos V-bių filmų b-vės, kaip: Metro-Goldwyn-Mayer, Columbia, Paramount, RKO-Radio Pictures, 20th Century-Fox, Universal-International, Warner Bros., Walt Disney, Allied Artists ir eilė kitų.

A. Gustaitis jau pasinaudavo keliais kvietimais; buvo apkančęs kai kurias filmų studijas, bet gyvenimo verčiamas neturi daug laiko išnaudoti susidariusiaj tarptautinio masto progai.

— Savo auka palengvink sešelių sunkias tremties aenas!

Vandens problema Amerikoje

Kiek žinome iš užrašytos istorijos, vandens problema pasaulyje visuomet buvo aktuali. Jau ir Biblijos Juozapo laikais 7 bado metai Egipte atsitiko kaip tik dėl vandens trūkumo. Šiais gi laikais vandens problema pasaulyje ne tik nesušvelnėjo, bet daugelyje valstybių net paastrėjo. Indija ir Pakistanas neseniai pasikeitė ne vienu karčiu žodžiu ryšium su 1500 mylių ilgio Indus upe, teikiančia vandens abiem kraštams. Viduriniuose rytuose Izraelio ir Sirijos amžinų nesantaikų priežastis yra Jordano upė, kurios vandeniū abu kraštai naudojami. Saudi Arabijos valdovai, nors ir kaip nemėgdami užsieniečių, leido jiems ieškoti naftos savo krašte, kad dykumose atsirastų viena kita nors ir dirbtinė oazė. Pietų Italija ištikus šimtmečius kenčia nuo vandens trūkumo, o į žavingąją Capri salą geriamasis vanduo irgi turi būti atvežamas specialiais tankais.

JAV, ypač vakarinėse valstybėse, metai iš metų vandens trūkumas sudaro tikrai rimtą problemą. Neseniai "Denver Post" laikraščio antraštės skelbė: "Vandens trūkumas pasiekė aukščiausio taško".

"Kansas City Star" tvirtina, kad "Tinkamo naudojimui vandens kiekis absoliučiai riboja Los Angeles miesto augimą". Los Angeles miesto valdyba rimtai svarsto planą gauti vandenį iš už 300 mylių, kas miestui kainotų virš bilijono dolerių. Texas valstybėje Fort Worth laikraščio editorialai laiks nuo laiko kalba apie vandens atgabenimą iš Mississippi upės.

Kai kurios vakarinės valstybės, kaip Arizona, dabar jau naudoja vandenį iš visų galimų šaltinių jų teritorijos ribose, o 17 kitų vak. valstybių naudoja net 70% viso vandens, galimo naudoti prieinamą kainą.

Numatoma, kad vandens paklausa kils, kaip ir kainos. Iki 1975 metų, manoma, kad vandens paklausa padvigubės. Vandens pareikalavimas pramonėje pakils 170%. Vis didėjantis gyventojų skaičius didina maisto paklausą, o maisto pramonės išplėtimas neįmanomas be pakankamo vandens kiekio. Vienas žemės ūkio specialistas samprotauja: "žemė, kuri šiandien yra nenaudojama, turi būti paversta dirbama žeme iki 1960 metų. Iki 1975 metų, net jeigu ir visi laukų pakraščiai bus naudojami, gali atsirasti 100 milijonų dirbamos žemės deficitas".

Visa tai reiškia, kad reikės pasiskubinti praplėsti valstybinę pataisymų programą, pagal kurią reikalingas vandens kiekis galės pasiekti visas dirbamos žemės vietas, kad ši žemė galėtų būti įjungta į krašto maisto produkciją. Tokia programa buvo pradėta jau prieš 50 metų. 69 projektai buvo įvykdyti per tą laiką, pagal kuriuos 7.1 milijonai akrų dirba-

mos žemės yra aprūpinama vandeniu, kaip ir 56 miestų vietovės.

Ieškodama naujų vandens šaltinių, JAV valdžia pradėjo tyrinėti vandenynų vandenį. Buvo daromi bandymai iš vandenyno vandens išskirti druską ir padaryti jį tinkamu industriniam, žemės ūkio ir maisto reikalams. Druskos vandens perdirbimo programa buvo pradėta prie buvusio vidaus reikalų sekretoriaus Oscar Chapman, kuris paprašė kongresą paskirti \$25,000,000 tyrinėjimų reikalams.

Programai prasidėjus, 1 pėdos gilumo ir 1 akro pločio vandenyno vandens pavertimas tinkamu kainavo \$400 iki \$500. Mokslininkų tikslas buvo atrasti būdą, kuris sumažintų šią kainą iki \$120 tokio pat kiekio vandeniu, naudojamam industriniams reikalams ir \$40 naudojamam drėkinimo reikalams (pastarasis te-reikalauja daug mažiau purifikacijos). Šiais metais programos direktorius David Jenkins pranešė, jog nedaug tetrūksta, kad šis tikslas būtų pasiektas.

Senatorius Lyndon Johnson (Texas, D.) sako, kad pakankamas vandens kiekis ir tinkamas jo panaudojimas įgalintų vien tik jo valstybėje milijoną akrų žemės padaryti produktyvia, net 4 kartus padidintų sintetinės gumos produkciją, ir beveik padvigubintų petroleumo išvalymo pramonę.

Atradimas pigaus būdo, kuriuo būtų galima padaryti jūros vandenį tinkamu, prisidėtų net prie tarptautinių santykių pagerinimo. Tokiu kad ir gana brangiu, bet sėkmingu pavyzdžiu, galėtų būti Westinghouse firmos jūros vandens konversijos įmonė Kuwait mieste prie Persijos įlankos. Kol šitos įmonės nebuvo įrengtos, Kuwait Oil Co. turėdavo vežti vandenį specialiais tankais iš už 90 mylių.

— Kas miręs, o negimęs? — Atsakymas MISLIŲ KNYGOJE. Knygą gaukite Naujienose tik už \$1.00.

Garsinkitės "N-nose"

Aleksas Brinas

GENERAL CONTRACTOR

- Naujų namų statyba
- Namų remontavimas
- Vidaus įrengimai
- Garažų statyba

20 metų patyrimas
Greitas ir sąžiningas darbas

4339 S. Hermitage Ave.

FR 6-3922 LA 3-9719

9 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, OCTOBER 15, 1955

Labiausiai perkamos knygos

Didžiausių šiam krašte knygų pranešimais per rugpiūčio mėnesį daugiausia perkamų knygų (best sellers) sąrašas buvo šitoks (skliausteliuose pažymime, kiek savaičių kai knyga yra "besellerių" sąrašė): 1. Sagan "Labas, Liūdėsy" (25), 2. Dennis "Teta Mame" (25), 3. Ruark "Kai kas vertingo" (18), 4. Wilson "Vyras pilka flanelės eilute" (6), 5. Dane "Gėlių mergaitės" (9), 6. Bonner "Excelsior!" (9), 7. Hyman "Nėra laiko seržantams" (46), 8. Thompson "Ne kaip svetimasis" (75), 9. Adams "Senelio pasakojimai" (4), 10. Waugh "Karininkai ir džentelmenai" (7). Iš grožinės publicistikos: 1. Lindbergh "Dovana iš jūros" (24), 2. Peale "Pozityvaus mąstymo jėga" (148), 3. Steichen "Vyrų šeima" (13), 4. Marshall "Vyras vardu Petras" (152), 5. Schindler "Kaip gyventi 365 dienas metuose" (24), 6. MacDonald "Svogūnai šutinyje" (14), 7. Flesch "Kodėl Jonas negali skaityti" (22), 8. Hachiya "Hirošimos dienoraštis" (2), 9. Cole "Jehovos liudininkai" (7), 10. Bromfield "Iš mano patirties" (8).

Tenka pastebėti, kad kai kurios iš šių knygų "bestsellerių" sąrašė išsilaikė jau gana ilgą laiką.

Šią vasarą niekas negyveno neseniai mirusio anglų rašytojo Bernard Shaw namuose, Ayot St., Lawrence, Anglijoje. Namas taipgi tesulaukė mažą lankytojų. Tik apie 12 anglų pareiškė norą apsigyventi senuosiuose šio rašytojo namuose. Nuomos reikia mokėti 175 anglų svarus į metus ir 92 svarus mokesčių (taksų).

Amerikietis turistai, lankydami Vokietijoje, padarė vizitą vokiečių mokslininkui, Nobelio premijos laureatui ir vienam iš atomo skaldymo pionierių Otto Hahn. Virš jo stalo turistai pastebėjo įrėmintą užrašą, kuris, kad ir vokiečių kalba, patraukė jo dėmesį. Jo vertimas skamba šitai:

"Dieve, duok man nemiglotas akis ir laisvę nuo skubėjimo. Dieve, duok man ramų ir neatlaidų pyktį prieš visas pretenzijas ir pretenzišką darbą ir visokią darbą paliktą palaidą ir neužbaigtą. Dieve, duok man neramumą, kad negalėčiau miegoti nei priimti užmokesčio tol, kol mano pastebėti rezultatai bus lygūs mano apskaičiuotiems rezultatams arba kol aš pamaldžiai linksmume surasiu ir užatakuosiu savo klaidą. Dieve, duok man jėgos nepasitikėti Dievu".

Pasirodo, kad tai buvo į vokiečių kalbą išversta ištrauka iš Sinclair Lewis romano "Arrowsmith". Dr. Hahn pareiškė: "Tai susumuoja kiekvieno mokslininko credo daug ge-

riau, negu aš bet kada galėjau tai padaryti".

Apie knygas, kurios išsilaiko

Vidutinės naujos knygos Amerikoje amžius siekia nuo 3 mėn. iki 1 metų. Tai priklauso nuo to, kiek knyga atitinka šių dienų reikalavimus. Tačiau yra knygų, kurias leidėjai metai iš metų įtraukia į sąrašus. Tokios knygos apmoka leidėjams ne tik už save, bet taipgi padeda išvesti pasaulin savo drauges, naujas knygas, kurios yra pasmerktos jaunos "mirti". Iš 100,000 vardų naujai išleistame "Books in Print" kataloge tokiam elitui priklauso maždaug 10%.

Šiame kataloge dar randam vardus "Ben-Hur" ir "The Story of a Bad Boy", nors pirmoji knyga pirmą kartą pasirodė 1880 metais, o antroji 1869. Booker T. Washingtono "Up from Slavery" (1901) ir Clifford Beers'o "A Mind that Found Itself" taipgi dar neišimtos iš apyvartos. Keista, kad dar atsiranda pakankamai žmonių, norinčių mokėti \$7.50 už Carl Van Vechten'o knygą apie kates "The Tiger in the House".

Kad knyga išsilaikytų spausdinamųjų sąrašuose, yra reikalaujama parduoti jos nemažiau kaip 500 egzempliorių per metus, nors iš virš minėtų knygų kai kurių dar ir šiandien parduodama po 1,500 ar net iki 5,000 egz.

Kas gi tas senas knygas perka?

Daugiausia, gal būt, bibliotekos, norėdamos pakeisti senas ir nusidėvėjusias savo kopijas. Kai kurias perka studentai akademiniams reikalams. Kiti žmonės perka greičiausiai dėl to, kad kas nors seniau knygą skaitė, jam patiko ir žinios apie tai pasiekė jo draugus ir pažįstamus.

Kodėl dar ir šiandien užjės į knygų parduotuvę žmogus paprasčiausiai Robert Hichenso "Bella Donna" (1909) ar Frank Norriso "The Octopus"? Kodėl Ednos Farber "Show Boat" pergyveno visus pagal ją parašytus scenos veikalus bei filmus ir dar šiandien tebėra gausiai parduodama, tuo tarpu, kai tos pačios autorės "Jurgen", kadaise išjudinusi visą kraštą, jau seniai išimta iš spausdinamųjų knygų sąrašo?

Daugelio premijuotųjų knygų amžius yra ilgesnis negu nepremijuotųjų. Iš 30 veikalų, laimėjusių Pulitzer premiją 1917-1950 metų laikotarpyje, penkiolika dar tebėra spausdinamos reguliariomis ir penkios pigiosiomis laidomis. Beveik visų Nobelio premijas laimėjusių amerikiečių rašytojų raštai tebėra spausdinamųjų sąrašė.

Daugelis knygų ilgiau išsilaiko vien dėl to, kad jomis

domisi jaunimas ir vaikai. Zane Grey, Grace Livingston Hill raštai išleidžiami kas metai naujomis laidomis. Taipgi iš spausdinamųjų knygų sąrašų niekad nebuvo išbraukti ir Cooper, Defoe bei Swift vardai. Marjorie Kinnan Rawling neseniai Pulitzer premiją laimėjusi knyga "The Yearling" yra plačiai jaunimo skaitoma ir, reikia manyti, turės ilgą amžių.

Taigi yra knygų, kurios išsilaiko metų metais be pigių laidų, be reklamos ar vardo pakeitimo. Jos išsilaiko ne dėl to, kad būtų geresnės ar blogesnės už kitas, kaip kad daugelis galvoja. Daugumos jų, toli gražu, negalima pava-

dinti klasikinėmis. Jos nusidėvi pirmą negu "nusidėvi" jas skaitydamas skaitytojas. Greičiausiai ilgas šių knygų populiarumas pateisinamas tuo, kad jos išpildo skaitytojo reikalavimą, paliečia nors ir labai mažą, bet labai svarbią jo gyvenimo dalį, dažnai sentimentaliską iki banalumo.

— a.t.

— Vokietijoje 683 lietuviai džiiovininkai laukia mūsų pagalbos. Aukokime jiems šio vėjaus metu!

— Mažieji lietuviai tremtyje nori mokytis. Padėk jiems savo auka!

Lietuviški Atvirukai

tinka įvairiausiems sveikinimams pavasari, vasarą, rudenį ir žiemą.

10 atvirukų ir 10 vokų

kainuoja \$1.00

Kanadoje \$1.50.

KALĖDOMS TURS PUKIŲ ATVIRUKŲ.

Užsakymus su pinigais siųskite:

ELLEN PUTRIS

1808 So. 49th Ave.

CICERO 50, ILL.

MISS ELLEN PUTRIS atviruko pavyzdys.

JUOZAS GRABAU

LICENSED

REAL ESTATE BROKER

Patyręs nekilnojamo turto pirkimo pardavimo tarpininkas. Namų pirkimo ar pardavimo atveju patartina kreiptis į savo tautietį. Būsime patenkinti sąžininga ir rūpestinga paslauga.

227 Bedford Avenue Brooklyn 11, N. Y.
STagg 2-7524

Kad Jūsų pinigai atneštų daugiau pelno ir kad kiekvienu atveju jie būtų saugiai apdrausti — padėkite juos pas mus. Tai paprasčiausias ir saugiausias dalykas! APTARNAUJA JUS NUO 1922 METŲ.

ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASS'N.

1447 SO. 49TH COURT, CICERO, ILLINOIS

Telefonai: TOWNHALL 3-8131-3132 Juozas Gribauskas, vedėjas

LAUK

RYT

ALI BUTI PERVELU!

...orite užsitikrinti... kaip ką apdrausti, re... nintų jums polisa... neturė... same pirmaklas...

...nes namus, baldus, automobilus, ukite agento, arba brokerio, kad jie mūsų kompanija. Nelaimėi listikus, kių nemalonumų. Chicago Board o... derwriters'

O'MALL

ST ADAMS ST

McKAY, Inc

ESTABLISHED 1863

Central 6-5268

Genera... COLUMBIA IN... PEARL ASSUR... LUMBERMEN'S... MASSACHUSE... MICHIGAN FIR... AMERICAN A... MASSACHUSE...

...tai šių Kompanij... ANCE COMPANY... COMPANY... URANCE COMPAN... FIRE & MARINE INSURANCE CO... MARINE INSURANCE COMPANY... MOBILE INSURANCE CO... BONDING & INSURANCE CO.

